
کتابخانہ اقدام

عدد ۱۰

آثار اسلافدن

فَلْيَكْفُرْ بِالْحَنِيفِيَّاتِ
الَّتِي بَيْنَ يَدَيْهِ

مؤلفی

امام اعظم ابو حنیفہ رضی اللہ عنہ

مترجمی

مرحوم مستقیم زادہ

طابع و ناشری

اقدام غزنیہ سی صاحب امتیاز و باش محرری

احمد جودت

معارف نظارت جلیہ سنک و خصیہ طبع اول نمشدر

در سعادت — اقدام مطبعہ سی

۱۳۱۴

سؤال واستکشاف حال ایامک واجبدر. اول شبهه بی ازاله یه سعی زماننده قبل المتحقیق شایدکه اجل کلورسه شبهه ایله انتقال ایلممک ایچون اول شبهه عارض اولدینی ساعت حق تعالی ورسول خدا علیه التحایانک بوراده مراد شریفلری نه وجهله ایسه آنک اوزرینه ایمان واعتقاد ایلدم دیو اجمالاً معتقد اولوب بعده تفصیلنه طالب اوله دیدیلر. زیرا اثرده کلشدرکه بدعت صاحبی اولان کیمنسندن توبه بی حق تعالی منع ایلدی. یعنی قابل التوب ایکن اهل بدعتک بقاده معذب اولمسی ایچون توبه یه آنی شدید العقاب تعالی موفق ایلمز دیمک اولور. امام مناوی حدیثک شرحنده دیرکه بدعت اکا دینورکه حق تعالی (ذاتی) و (صفاتی) و (افعالی) حقنده حق اولان مسلکک خلافتی نظراً ویا تقلیداً اعتقاد ایلمکدر. مسلک حق اهل سنت اول اوج امرده اعتقاد لریدرکه کتاب سنتله مؤسدر. پس شاننه اهتمام الزم اولدینی جهندن حضرت امام الامة کاشف الغمة ابو حنیفه نعمان بن ثابت بن زوطی بن ماه رضی الله عنه وارضاه جنابنک (فقه اکبر) اسمیله مشتهر اولان اثر معتبرک نفی اهل بضاعه یه خاص اولمغله تعمیم ایچون لسان ترکی اوزره ترطین وترجه اولنوب بعده اکا شرح کبی اولان (اشارات المرام) دن وسائر مفصلاتدن فوائد مهمه نقل والحاق اولمغله تنویر وساده لوحان اهل ایمانه بر خدمتگذار اولمق خاطر کذار فقیر اولوب اسم تعیین اولنان (شرف العقیده) تاریخی اوائلنده بسمله کویان وحمدله خوان شروع اولندی. حق تعالی آمانه موفق ایلیه آمین.

معلوم اوله که مؤمن موحد ایچون تکالیف شرعیه واجبه اولمقده

شرط اولان درجه عقل و بلوغ که حد صباوتدر برکیمبنده-تحقق ایلدکه ابتدا اکا لازم و واجب بودرکه مؤمن به تعبیر اولنان بوالتی امرده مقر اوله که (آمنت بالله وملائکته وکتابه ورسوله والیوم الآخر [۱] وبالقدر خیره وشره من الله تعالی) بوالتی ماده بی اقرار و تصدیق ایلمکه ایمانی صحیح و اعتقادی درست اولوب جماعت اهل ایمان ایچنده اهل سنت مسلماندر دیمک صحت بولور . معناسی دیمک اولورکه ایمان ایلدم و اعتقاد ایدوب ایناندم الله تعالی به، یعنی الله تعالی موجود درو کمال صفتلریله متصفدر . آنده اصلاً شائبه نقص ورائحه قصور یوقدر . ودخی الله تعالی انک ملکرینه اعتقاد ایلدم که آنلر حق تعالی انک عبادتندن بلافتور خالی اولیان قوللریدر . ودخی کتابلرینه اعتقاد ایلدم که سماوی والهامیدر ، جمله سنک مضمونی واقعدر . ودخی رسوللرینه اعتقاد ایلدم جمله سی الله تعالی انک قوللری و پیغمبرلریدر . ودخی کیشی وفات ایلدکدنصکره قیامت کونی اولدقده یینه بعث اولنوب قالفار . ودخی قدره اعتقاد ایلدم خیر وشر حق تعالی انک خلق ایلمیسه دیمکدر [۲] .

[۱] بعضی روایتده (والیوم الآخر) یرنده (والبعث بعدالموت) واقع اولمشر .
مفهوملری بردر .

[۲] « الحمد لله مؤمنم حتماً دیمک قطعاً وجزماً اکثر اهل سنت عندنده لازمدر . بعضیلر عاقبت امریه منجر اولور مستور اولقله ان شاء الله دیمکی تجویز ایلدیلر . لکن اگر تبرکاً اولزسه تجویز اولنمز . زیرا اماره ارتیابدر . ایمانده کمن کفر اولدینی عیاندر دیدیلر .

وتعاقی اولان اراده ایله هر نسنه بی وقت معیننده ایجاد ایله تفصیل ایلمکه دیرلر . پس مؤمنه واجب بودر که خیر ودخی شرح تعالانک ازله حکم ایلیوب وقتی کلدکه ایجاد ایلمسیله در دیو اعتقاد ایله . بعده دلیلله دخی اقرار ایلمک واجبدر . حتی اگر برمانع شرعی یوقسه اقرار لسانی بولنسه ایمانی صحت بولماز . مانع مثلا بواعتقاد اوزره اولانره دشمن اولان طائفه ایچنده بولنوب قتل ویا قطع عضو وقوعنه سبب اولسی ظن غالب اوله اول زمان اعلان واطهار ایلمسه عذری مقبول اولور . زیرا اقرار ایمانک زکنیدر . لکن رکن لازمی دکلدر . پس عذر انک ترکنده مقبولدر ، ساقط اولوق جاژدر .

امر ثانی — ودخی قیامتده اوله جق اموره اعتقاد واجبدر که وقوعلری متحققدر . زیرا کذبدن بری اولان الله عظیم الشان قرآن کریمنده ومخبّر صادق اولان رسول الله صلی الله علیه وسلم احادیثنده بیان بیوروب تواتراً بزله واصل و علم یقینی حاصل اولمشدر . (حساب) و (میزان) و (جنت) و (جهنم) جمله سی حقدر دیو اعتقاد ایدن کشی مؤمن اولور .

امر ثالث — ودخی حق تعالی واحد یعنی بردر که متفرددر . لکن عددده اولان برکه ایکنک نصفی اولوق معناسنه دکل ، بلکه ذاتنده وصفاتنده شریکی ونظیری ومثلی یوق معناسنه بردر . ودخی کیمسه دن طوغمدی وکیمسه بی طوغرمدی . ذی روحده اولان طوغمق و طوغرمق دخی آنک خلق ایلمسیله در . ودخی کفو ونظیری یوقدر . نصرانی اولانلر حضرت عیسی دخی حقک اوغلیدر وودخی تکریدر دیدکلری سوز باطل ومردوددر . زیرا الله صمددر . یعنی جمله اشیادن غنیدر . جمله اشیا هر حالده اکا محتاجدر . پس بووصفله موصوف اولان ذات پاک

طوغمز و طوغغرمز که بوحالمر مورد احتیاج اولدینی ظاهر در . هیچ
 برشی حق تعالیه و حق تعالی دخی ماسوادن هیچ برشینه بکزه مز شبه
 ومثلدن بریدر . زیرا حق تعالی واجب الوجوددر . ماسوا بالجمه ممکن
 الوجوددر . ممکن واجبه مثل ومشابه اولماز . واجب الوجودک
 معناسی ذاتی وجودینی اقتضایدر ، ا کا اصلاعدم طاری اولماز دیمکدر .
 (فائده) برکلی رساله سنده « وارلنی کندودندر » دیدیکی بومغایه در .
 آنکچوندر که صفات واسهاسیله ذات شریفی لم یزل ولایزالدر . صفاتی ذاتیه
 و فعلیه جمله سی قدیملر در . ذات پاکنک اولی و آخری یوقدر و منتظر
 اولدینی امر و حالت یوقدر و صفاتندن بری دخی موقت دکدر . صفاتنده
 دخی نهایت کمال ایله موصرفدر . مخلوقاتدن هیچ برنسنیه مشابه دکل
 ایکن قوللره جبل وریددن قریب یعنی بوینده اولان طمرندن دخی
 یقیندر . لکن جسمک جسمه اولان قربی کبی دکدر که ذاتنده مثلی
 اولدینی کبی صفاتنده مثلی وشبهی یوقدر . کیفیتنه بحث ایله مطلع
 اولمق محالدر . (کاشفه) سالکان طریق حقا کا حالاً واقف اولورلر .
 آنکچون طریقت جنیدیه حقدر دیمک لازمدر . حق تعالانک ذاتی تفکر
 وتخیل جائز دکدر . اولبابده قلبه هر نه که کله ذات باری تعالانک ضدی
 و خلافدر (کل ماخطر [۱] ببالک او هجس فی خیالک فالله بخلاف

[۱] آنکچون حق تعالی بزله علم بالذات ایله امرایلمدی بیورر : (و یحذرکم
 الله نفسه) علم بالتوحید ایله امر بیورر : (فاعلم انه لا اله الا الله) وحیدنده
 امر ونهی مزبورلری جمع ایدوب بیورر : (تفکروا فی آلاء الله ولا تفکروا فی
 ذات الله) زیرا که شان عالیسی (ایس کتله شیء) اولان ذاتک معرفت ذاتنه
 قوت نظریه ایله وصول و ادراک محالدر که قوت اضافیه ایله ، تخیلیه ایله علم حال
 حاصل وانکله واصل اولورلر .

ذلك) بلکه نظر عبرتله آثارینه باقوب افعال و صفاتی فکر ایلمک کر کدر. (حجی دائمی) و (قادر) و (جبار) و (قهار) در. فناطاری و موت عارض اولماز. عجز و تصور دن منزه در. خالق و رازق حقیقی آندزغیری یوقدر و مدبر و حاکم مستقل آنجق حق تعالادر. ایکی جهانده ملک و ماسوی انک و ارلغنه نسبتله کویا که هالکدر. زیرا سابقالعدم لاجق العدم اولوب من کل الوجوه احتیاج ایله وقت قلیله فانی اولملری محقق اولدینی جهتن بلکه انلره موجود تعیری دخی شایان دکادر. ایشته صوفیه کرام و وحدت وجود دیدکلری بودر. یوقسه وجودیه نك مردود اولان کلاملری دکادر که سالک کمال شغلی سنبیله استغراق انوار اسما و قوعنده ماسوا نظرندن مستور اولور آفتاب طلوعنده کواکب نظر دن مخفی اولدینی کبی. یوقسه محو و مضمحل اولماز و یا خود ممکن واجب ایله متحد و یا خود حال اولق واقع اولماز که بونلرک مساکلری دخی مردود اوله. ساده دلان اهل ایمانی سوء ظندن خلاص ایچون بچشمزدن سمت آخره ذاهب اولدق. زیرا حلول و اتحاد کفر اولدینی از جمله بیضاویده سوره مائدهده مصر حدر و خاتمهده دخی کاور. الحاصل سابقا صفت ذاتیه دیدیکمز (حیات) و (قدرت) و (علم) و (کلام) و (سمع) و (بصر) و (ارادت) در. صفت فعایه دخی (تخلیق) و (ترزیق) و (انشا) و (ابداع) و (صنع) در. تخلیق خلق ایدوب یرا تمقدر و ترزیق رزق و یرمکدر. انشا و ابداع یوقدن وار ایلمکدر. پس بوذکرایلدی کمز صفات ربانیه در که حق تعالی حی در، حیات آنک صفتیدر. و دخی قادر در، قدرتی از لیدر و جمیع ماسوا یه عامی شامل و محیطدر و جمله یه عالمدر، آسمان و زمینده عامندن

خارج نسنه یوقدر . ودخی حق تعالی متکامدر . کلام دخی صفات ازایسیدر . لکن کلام حقانی خلائک کلامنه تشبیه اولنمز . خلق آلت ایله . مثلاً لسان کبی و حروف و اصوات ایله سویلر لر . کلام مولا تعالی انلردن منزهدر . زیرا اول آتک دخی خالقیدر . مصحفلرده کتابت اولنان و حروفدن مرکب اولان حقیقتده کلام مولانک دلییدر ، کلامک کندی دکلدرد . پس یازی وانکه پیدا اولان حروف ودخی ادا سنده سامعک استماعده احتیاجی ایچون حاصل اولان سس جمله سی حادثدر ، حقه کلامی قدیمدر . حضرت موسی یه بلا حرف و صوت کلام ایدوب کلیم الله آنی ادرا کده حرف و صوت خلق اولنوب آلت سمع ایله استماع ایلدی . ودخی حق تعالی سمعدر ، یعنی ایشیدیحیدر . ودخی بصیردر که کوریحیدر ، سمع و بصر آنک صفتلریدر ، قدیملردر وازلیردر . ودخی حق تعالی مریددر که دیلیجی دیمکدر . ارادت آنک صفت ازلیه سیدر . دنیاده و عقباده صغیر و کبیر ، کرک قلیل و کثیر و کرک خیر و شر و کرک سه نفع و ضرر و کرک فوز و خسران و کرک زیاده و نقصان جمله سی حق تعالانک ارادتی ایله و مشیتی ایله ودخی قضاسیاهدر . ارادت و مشیتی تعلق ایلدیکی شیء البته وجوده کلور و اکر تعلق ایلمزسه عدمده قاور : (ماشاء الله کان و ما لم یاشأ لم یکن) یعنی مراد ایلدیکی وجوده کلور . مراد ایلمدیکی کلنز . اکر جمیع موجودات ذرات عالمدن بر ذره بی اراده علیه تعلق ایامسه تحریکنه قادر اوله منزلر . پس کتم عدمدن صحرای وجوده کلان هر شیء حق تعالانک از لده علمی تعلق ایدوب علمنه موافق و قدرت و ارادتی متعلق اولمغله وجوده کلور . صفت ذاتیه دیمک فعلک آنده ملاحظه سی اواقسزین ذات بحتک صفتی

دیمکدر . صفت فعلیه دخی اکرچه ذانک صفتیدر لکن آنده فعلک
ملاحظه سی اولورکه تقریر مزدن دخی ظاهر او ایشیدی . حق تعالی ازله
عالمدر و علم آنک ازله صفتیدر . کذلک ازله قادر و خالقدر و فاعلدر
وقدرت و تخلیق و فعل آنک ازله صفتیدر . لکن مفعول حادثدرکه
آده اولان فعل صفتک تعلقدن حاصل اولان اثریدر ، مخلوقدر . بیلدیکنی
علم ازلیسیله بیلور و مقدوراته قدرت ازلیسیله قادردر : « المقدور کائن »
و اثر صفاتی بویله در . یعنی صفتلرندن بری حادث دکلدر . جمله سی ازلی
و ابدیدر . حق تعالی آنک صفتلرینه برکشی انلر محدثدر و مخلوقدر دیمک
و یا خود قدیملر ایدوکنده توقف و یا شک ایلمک کفردر . جهل و یا شک
ایلمک ایله کسر لازم کلان صفات الهیه ذکر اولنان (حیاة) و (علم)
و (قدرت) و (کلام) و (سمع) و (بصر) و (ارادت)
و (تخلیق و تزئین) در . تخلیق و تزئین مراد تکویندر . ایشته
بولری بیلیمک و یا شک ایلمک و یا انلری بیلیمن کشی انلری بیلیمکه
سی و طایب ترک ایله توقف ایلمک کفری ایجاب ایدر و اکاه مؤمن
و مسلم دینمز .

امر رابع — قرآن حق تعالی آنک کلامیدر . یعنی ذاتیله قائم
صفتیدر . قرآن کاه اطلاق او انبوت حق تعالی آنک ذاتیله قائم اولان صفتی
مراد اولنور و کاه قرآندن مراد اولان نظم عربی اولورکه حضرت
خاتم النبیین علیه الصلاة والسلام جنبه نازل قیلنمشدر . قرآن حق
تعالی آنک کلامی دیمک اول معنای قدیمدرکه حضرت حقک صفتیدر .
یوقه منظوم عربی کلام الله در دینلمز . قرآن الله تعالی آنک کلامی ایکن
حروف واسطه سیله مصحفلره یا زلمشدر دیمک جائزدر . و دخی قرآن

کوکلرده محفوظدر و دیلرده قرائت اولنور. لکن حروف ودخی الفاظ آلاتیه قرائت وتلاوت و کتابت دخی مخلوقدر. قرآنک حقیقتی اول دکلدر. بلکه انلر قرآن کریمه دیللردر. اما قرآن که اول معنای قدیم وصفت الهیدر مخلوق دکلدر. نته کیم برکسنه آتس بر جوهر در که یاقار دیوب آتس نخیل ایلسه اول آتس حرف وصوت اولق لازم کلز و آتس کندیسی درون انسانه کیرمز. کذلک قرآن دخی یازلمغله وازبر اولنغله اول یازیلان، وکوکلده اولان قرآن اولق لازم کلز. امام (ابو یوسف) حضرت (امام اعظم) ایله قرآن مخلوقیدر دکلیدر دیوالتی آی مناظره ایلیوب عاقبت ایکسنک دخی رأیلری بویله اولدی که برکیشی قرآن مخلوقدر دیسه کافر اولور دیدیلر رضی الله عنهما. بومفسده یه یعنی خاق قرآن مسئله سنه ابتدا جعد بن درهم سنب شیوع اولمشدر. بعده مأمون عباسی زماننده خواص ناس بوندن اضطراب کوروب عظماء اهل دیندن امام (شافعی) و امام (حنبلی) و (ذوالنون مصری) و امام (بویطی) و امثالی رضی الله عنهم بلای تکلیفه مبتلا اولدیلر. صکره حق تعالی سلامت و یرمشدر. بعض لوازم دخی اشاعیده یازیلور: اصحاب کرام و تابعین و مجتهدین رضوان الله علیهم اجمعین حضراتی اتفاق ایلمشلردر که حق تعالیانک صفتلری لاهو ولا غیره یعنی ذاتنک نه عیندر ونه غیریدر. عینی اولمدینی مفهوملری مغایردر وغیری اولماق صفات ایچون ذاتدن غیری وجود یوقدر. صفاتک ذاتدن امتیازلری انجق مفهوملرنده مغایرت اولدینی سببندر. یوقسه وجود جهتدن اصلا امتیازلری یوقدر و بویحی لایقی اوزره دقت وکنه حقیقته وصات کشف حاله

موقوف اولمغه اجمال محرر لرلی اوزره (آما) دیوب تفتیش سر ایامامک
کر کدر [۱]. قرآنده ذکر اولنان قصص انبیا علیهم السلام و فرعون
و ابلیس دن واقع اولان خبر لر حقک کلامیدر ، مخلوق دکلدرد. انبیا و سائر
مخلوقک کلامی مخلوقدر. قرآن انلرک کلامی دکلدرد. باری تعالانک کلامیدر.
یعنی حق تعالی قرآنده پیغمبر لردن و یردیکی خبر لرلی، فرعون دن و ابلیس دن
حکایت لرلی علم ازلیسندن بیلور ایدی و دخی کلام ازلیسنده آنی سویلر
ایدی. اول خبر لره و حکایت لره دلالت ایدر کلماتی کوکلری و یر لرلی
خالق ایلمزدن مقدم لوح محفوظده کتابت ایلمش ایدی. یوقسه انبیا
عابهم التحایادن وقوع و ظهور ندن صکره سویلمکله (و کلم الله موسی
تکلیما) یعنی حق تعالی موسی پیغمبره سویلدی دیمکدر و بر آیتده دخی
(و قد کان فریق منهم یسمعون کلام الله) واقع اولمشدر. حق تعالانک
حقیقته کلامی اولان و غیر مخلوق اولان ذاتیه قائم اولان صفت کلامیدر
لکن نظم عربی ایله منظوم اولان کلام شریفه و سائر کتب سبویه به
الله کلامی دیمک آنلرک کلماری و آیتاری حق تعالانک صفتی اولان
کلامنه دلیل و علامت اولدقلری سیدندرد. اهل بدعت و اهل ضلالتدن
بر طائفه حق تعالی حضرت موسی به سویلدیکی کلامی اکا سویلمزدن
مقدم متکلم دکل ایدی دیر لر و مخلوقاتی خلقتدن اقدم حق تعالی خالق
دکل ایدی دیدیلر. بو کلام لرلی مردود و قول لرلی باطلدر. آنلر اهل
بدعتدر. زیرا حق تعالی موسی علیه السلامه سویلمدن دخی متکلم ایدی
و مخلوقاتی خالقندن اول دخی خالق ایدی. حق تعالی ازده صفتی اولان

[۱] بعض معتبرانده و شرح طوالعهده دیمشدر که بوا مرک حقیقته حال ایله
و صوله حواله و تسلیم الی الله کر کدر. زیرا بحث و یتیش ایله نهایت نتیجه حیرتدر.

کلام ازلیسی ایله حضرت موسی به سویلمشدر. لکن کلام بزم کلامز کبی دکلدر. جمله صفات مولا تعالی مخلوقاتک صفاتلری کبی دکلدر. مثلاً حق تعالانک علمی بزم عاممز کبی دکلدر. زیرا بزرا اشیا یی آلاتار ایله و ذهنمزده حاصل اولان صورتلر ایله بیلورز. آلتلری و ذهنمز یی و اول صورتلری خلق ایدن حق تعالادر. خالق تعالی خلق ایلدیکی آلاته محتاج دکلدر و علمی ذاتنده صورت حاصل اولمغله دکلدر و حق تعالانک قدرتی بزم قدرتمز کبی دکلدر. زیرا بزم قدرتمز جمیع ممکناته دکل بلکه ممکناتک بعضیسنه در واو دخی آلات ایله در واعوان ایله در. حق تعالانک قدرتی جمیع ممکناته شاملدر واعوان وانصاره احتیاجی یوقدر و بزم علممز و قدرتمز حادثدر و حق تعالانک علمی و قدرتی قدیمدر و دخی حق تعالی (بصیر) در، یعنی کوریمزیدر. لکن رؤیتی یعنی کورمسی بزم کورمز کبی دکلدر و دخی حق تعالی (سمیع) در، یعنی ایشیدیمزیدر. اما ایشتمسی بزم ایشتممز کبی دکلدر. بزم کلاممز و کورمز و ایشتممز آلات ایله و حروف ایله و اصوات ایله در. لکن حق تعالی آلتسز و حروفسز و صوتسز سویلر و کورر و ایشیدر. آلات و حروف و اصوات مخلوقه در. حق تعالانک کلامی مخلوق دکلدر.

امر خامس — حق تعالی شیدر. لکن اشیا به بکرده مز. حق تعالی ایله شی دیمک موجود و ثابت معناسنه در. لکن جسم دکلدر و جوهر دخی دکلدر، عرض دخی دکلدر. حق تعالی محدود دکلدر. حدی یوقدر و وضدی و ندی یعنی مثلی دخی یوقدر. (ید) ی و (نفس) ی و (وجه) ی واردر که کندی ایچون قرآنده آنی ذکر ایلمشدر. آنلردن مرادی صفتاردر. یعنی حق تعالی ایچون بو صفتلر واردر دیمکدر. یددن مراد قدرت و نعمت

اولق جائز دکلدرکه بویه اولق ابطال صفتدر. یددن مراد بشقه صفت اولق ممکن ایکن آندن مراد قدرت ونعمتدر دیمک صفتی ابطال ایلمکدر. بویسه اهل قدر واهل اعتزال سوزیدر [۱]. پس یددن مراد بلا کیف صفت اولق لازمدر. حق تعالانک رضاسی و غضبی بلا کیف صفتلریدر. انسانک رضاسی و غضبی کبی دکلدر [۲].

امرسادس — حق تعالی جمله کائناتی عدو مدن خلق ایلمشدرکه احسن وابدع وجوه اوزره یرآتمشدر. ظاهرده شر کورینن نسنه لرده نیجه حکمتار و خیرلر واردر. حقیقته واقف اولدیغمز جهتدن بزله شر کورینور. از جمله مشاهده اولنور که حق تعالانک سودیکی قوللرینه دنیاده بلایاسی سائر قوللرندن زیاده اولور. نته کیم حدیث نبویه کلدی: ﴿ان اشد الناس بلاء فی الدنیا الانبیاء ثم الاولیاء ثم الصالحون ثم الامثل فالامثل﴾ مفهوم شریفی دنیاده ناسک بلا یونندن اشدی پیغمبرلردر، بعده اولیادر، آندن صکره صالحلردر، آنلردن صکره افضللردر که ابتلا لری درجه لرینه کوره در. آنلره حق تعالانک ویردیکی بلانک سبب و حکمتنه وضمننده اولان الطاق خفیه سنه وقوفز اولیوب قصور نظر یمز اولدینی ایچون شر کورینور. لکن نیجه خیرلری متضمندر. مثلا بر طفل صغیره حجامت ایلمک اقتضا ایتسه او حجامتک کندویه لزومنی اول صغیر

[۱] شو قدر که حق تعالی جسم و مشابه جسم اولدینی ایچون یونلردن معنای جسمانیات مقصود اولدینی ظاهر در. بونلری ناطق اولان آیات، متشابهاتدر. آنلرکده مسلك قدما اوزره مقتضاسی بووجهله توققدر. حتی ینک فارسیسی اولان دستک صفت اولق اوزره دخی حق تعالی به اطلاق تجویز اولنماشدر. (لطایح)

[۲] رضا و غضب لازمی مراد اولور که رضا لطف و کرمی مقتضی و غضب قهر و عقابی مستلزم اولمقله مراد آنلردر دیدیلر.

بیلمز . آنکچون فریاد وبکا ایدر . لکن باباسی واناسی اول حجامتک منافع کثیردسنه و اول طفلدن دفع مرضه وسیله اولسنه مطاع اولغله ظاهر اول طفلک المئی اختیار ایدر لر . زیرا صورت قهردن لطف ظهوری بحر بلریدر . کذلک رب العالمین دخی دنیاده اول باللری عقباده درجات رفیعیه و تقرب الهییه سبب اولدینی جهتدن کزیده اولان بنده لرینه حواله ایدر . ظاهرین اولانلر عقلرینه تابع اولور لر : (اللهم ارنا حقائق الاشیاء کما هی آمین) . پس خیر ایله شر حق تعالادندر . لکن خیری بالذات مقصود اولدینی سبیدن حق تعالی قضا ایامشدر و خالق ایامشدر . شر بالذات مقصود دکلدر . بلکه برشر نیجه خیره مؤدی اولق جهتدن قضا اولمشدر و خلق اولمشدر . آنلرکه اطاعت ابلیس ایله قلبلری قرارماشدر دنیاده خیر و شر و اسرار ماسوایی مشاهده و هر صورتک ظاهرندن باطنه باقوب معناسنی فهم ایلدکلرینه بو آیت کریمه ده دلالت واردر : (ان فی خلق السموات والارض و اختلاف اللیل والنهار لآیات لا ولی الا لباب) معناسنی تحقیق کوکلرک ویرلرک خلق و ایجاد اولمشنده و دخی کیجه و کوندوزک بری برینی متعاقب کیدوب کللرنده عقلی اولان اهل دقت و ادراکه علامتار واردر دیمک اوله . بوجمله اشیا خلق اولقسزین حق تعالی ازل آزالده آنلرنی بیلوردی و تقدیر و قضا ایلدی . دنیا و عقباده هرشی حق تعالانک مشیتی یعنی اراده سی ایله و علمی ایله و قضا سیله و قدر یله در ولوح محفوظه یازمسيله در . زیرا حق تعالی قلمی خلق ایلدکده یاز دیو امر ایلدی . قلم دخی یارب نه یازیم دیدکده قیامتهدک اوله جقلرک جمله سنی یاز دینلدی . پس مجموع واقعات لوحده یازلمشدر . لکن وصفله در ، حکم ایله دکلدر . یعنی فلان نسنه شو یله اولور ، فلان ماده بو یله اولور دیو یازلمشدرکه

(سیکون کذا) مفهومی در که وصفدر. حکم ایله اولمق شویله اولسون دیو یازلمقدر ، بووجهله یازلامشدر . علمامن وصفله حکمی بووجهله بیان وتقریر ایلیبار . لکن مترجم خویدم العلوم واعانة التیوم فهم ایلیکی بودرکه حکمک صورتی معلوم اما وصفدن تعلیق مراد اوله . پس دیمک اولورکه اگر قوللرم شویله ایدرلرسه آنلره بزعمظیم الشان شویله ایدرز وبوصفتلی فعله جسارت ایدرلرسه سزالری اوزره جزا ایدرز دیمک اوله . مثلاً قولم صدقه ویرر، عمرینه برکت ویررم . اگر حبس صدقه ایدرسه عمرینک برکتی سلب ایدرم دیو یازلمش اوله اتھی . حق تعالی بوماسوایی ایجاد وابداع ایلمزدن مقدم علم ازلیده اشیا به عالم ایلی . عالم اولدینی حالده ایجاد ایلی . قضا و قدر ودخی مشیت حق تعالانک ازلده صفتلریدر . لکن اول صفت نه کیفیت ونه حال اوزره در . انسان آنی بیلرز . زیرا کیفدن وبزم ملاحظه منک احاطه ایلیکی اموردن منزهدر . حق تعالی معدومی یوقلنی حالنده یوق بیلور و آنی عدمدن وجوده کتوردکده نیجه اولسه کرک آنی بیلور وموجودی وارلنی حالنده وار بیلور واول موجود فانی اولدقده فنا نیجه اوله جقدر بیلور . قائم اولان نسنه یی قیامی حالنده قائم بیلور واول قائم قاعد اولسه آنی ینه قاعد بیلور . قیام وقعودک تحویله حق تعالانک علمنه تغیر کلز وعلم ازلیسندن غیری علم حادث اولرز . تغیر واختلاف معلوماتده اولور ومخلوقده حادثدر والا علم الهیده اصلا تغیر واقع اولماز .

فصل — مکلف اولان خاقی حق تعالی ایماندن ودخی کفردن سالم وخالی یراتمشدر . بعده آنلره امر ونهی ایله تکلیف وخضاب ایلی . آنلرکه کافر اولدیلمر کندی فعللری وکندی انکارلری ایله کافر اولدیلمر .

لكن آنلك كندى فعللريه وانكارلرى ايله بويله اولملرى حق تعالى
آنلرى خذلانه مظهر ايلمسيه و دخی آنلره نصرت ايامامك ايله
اولشدر. و كذلك حق تعالانك قوللرندن مؤمن اولانلر كندى فعللريه
واقرار و تصدیق لریه و دخی حق تعالى آنلری مصدر نصرت ايامسيه در.
فصل — آدم عليه السلامك ذريتى عالم ارواحده صلب آدمدن
حق تعالى چيقاروب و آنلره عقل و ادراك و يروب قرآن كريمده
واقع اولدينى اوزره (الست بر بكم) ديو خطاب بيوردى . يعنى
بن سزك ربكز دكليم ؟ ديدى و انلره امر و نهى ايلدى . آنلك جملهسى
حق تعالى كنديلرينك ربى اولديغنى اقرار ايدوب خطاب
مزبورينه (بلى) يعنى ربمزن ديمكله جميع ارواح جواب ويرديلر .
پس بو ارواحك اول وقتده بويله ديملرى آنلره ايمان اولدى .
آنكچون (كل مولود يولد على فطرة الاسلام ثم ابواه يهودانه وينصرانه
و يمجسانه) حديث شريفنك مفهوم لطيفى اوزره هرولد انا رحمندن
دنياه كلكده فطرة اسلام اوزره طوغاز . لكن آنلرى بابالرى
وانالرى يهودى و يانصرانى و ياخود مجوسى ايدر . يعنى آنلرى اول
فطرة اصليلرى اولان اسلامدن اخراج و تحويل ايدن بابالرى و انالرى
اولور . پس اول عالم ارواحده ايمان ايدن كسنه اشبو مشاهده اولنان
عالم شهادتده كه دنيا در كافراولسه اول عالم ارواحده اولان ايماني تبديل
و تغيير ايلمش اولور و عالم دنيا ده ايمان ايدن كيشى اول عالم ارواحده
ايلديكى ايمان واقرار اوزره ثابت و قرارداده اولمش اولور . پس اولاد
كفار جهنملكدر ديدكلرى كلام متروك و مردود در . كله كر كدر .

فصل — ودخی دنیاده شریعت وحق تعالی طرفندن اول شریعتی قوللره تبلیغ ایچون کوندربلش پیغمبر کلدیکی برکسنه یه که واصل ووقوف حاصل اولماش اولسه پس وجود باری وحقانیت ستاری بیلمسه ودخی کفری معتقد دخی اولسه آنک امثالی کیشیلر معذورلردر. یعنی آنلر دیرلر که « یاربى اکر بزله شریعت وانی تبلیغ ایدر کسنه کلسه ایدی سنک وجود شریفکی واحکام کتاب لطیفکی اقرار واکا ایمان ایدوب مؤمن موحد اولوردق » دیو عذرلر ایدرلر. پس عذرلری مقبول وکندیباری جنته موصول اولورلر . اما شرطی بودر که آنلر عاقل وبالغ اولمغله زمان تکلیفه واصل اولوب فکر واستدلال ایدوب اکرچه کندینه صدای ظهور شریعت واصل اولمدی لکن تأمل ایدوب بو عالم کندو کندینه حاصل وقائم اولماز ، برخالق ومدبری البته واردر وبوناس افعالی مقابله سنده خیراً ویا شرأ مکافات ومجازاة اولنق اقتضا ایدر دیو تام العقل اولانلری اتردن مؤثره انتقال ووجود خالقه استدلال ایدوب وعقلی قاصر اولانلر دخی آنلرک ایضاظیله متنبه اولاجق قدر وقت بولوب حق تعالی آنلره بومقدار زمان مهلت وعمرینه مدت ویرمیه اول وقتده عذر ایدرلر وشاهق جبل یعنی طاغ باشنده عاقل وبالغ اولدینی کبی دعوت یتشمدن فوت اولان کیشی ایمانه ویا کفره اعتقاد ایلمسه مجرد عقل ایله . کلف اولماز معذوردر . یعنی عذری مقبولدر . اما اکر عاقبت حالی ادراک ایده جک قدر مهل بولسه اکا اکر دعوت یتشمسه دخی معذور اولماز استدلال اهلی اولمق لازمدر که عقل آنک مداریدر دیدیلر . مهلتک مدتی تعیین ایلمیوب حق تعالیه تفویض ایلدیلر . اما معتزله دیر که عاقل اولان کسنه ایمان ایله مکلفدر ، کندینه دعوت واصل اولسون کرك اولسون . انلرک مذهبلرنده بالغ اولمیان

ولد عاقل مدرک کہ اکا صبی عاقل دینور ایمان ایله مکلفدر . ودخی دعوت یتشمیدن کیشی ایمان ویا کفری اعتقاد ایلمیوب هلاک اولسه یعنی انلردن برینه اعتقاددن غفلت اوزره فوت اولسه ویا مشرک اولسه لکن دعوت سمعنه واصل اولسه معذوردر دیرلر . لکن بعض محالرده کورلمشدر . امام (ابوحنیفه) رضی الله عنه مشرککربک بالغ اولمیان اولاد هالکینندن سؤال اولدقدده اهل جنت اولمرنده توقف ایلمشدر [۱] . یعنی برطرفی ترجیح ایله حکم ایلمدی . لکن بعضیلر دیدیلرکه قرآن کریمده مذکور غلمان انلردرکه انلره سؤال واردر واهل جنته خادملردر .

فصل — بودخی تحقیق اولنه که هیچ کسنه به کفر ایله ویا ایمانه جبر اولنمامشدر . زیرا جبر برعمله اکراه وابرآمدرکه آنک خلافی اختیار اولنوب کیشی اکا میل ایلمش اوله . کافر کفرنده و مؤمن ایماننده بویله دکل ایدوکی ظاهردر . ودخی حق تعالی قولارینی دنیاده کی ایمانلری اوزرینه ودخی کفرلری اوزرینه خلق ایلمامشدر . بلکه انلری دنیاده اولان ایماندن وکفردن خالی اشخاص یراتمشدر . ایمان وکفر دخی قوللرک فعللرندندر . الله تعالی کافر کی کفری حالنده کافر بیلور . ایمانه کلدکده ایمانی حالنده آنی مؤمن بیلور . ودخی اکا محبت ایلر . انلرده بوتغیر حادث اولغله حق تعالانک علمنه و صفتنه تغیر کلز . جمله قوللرک افعالی حرکت وسکون وامثالی حقیقته انلرک کسباریدر . انلر کاسب وحق تعالی خالقدر وجمیع افعال عباد وحق تعالانک انلره واجب قیلدینی طاعتلری باری تعالانک امریله ورضاسیله و محبتیله و علمیه و مشیتیه وقضا وتقديریله در . امامعصیتلری طاعتلری کبی دکلدر . انلرک

[۱] حضرت امام سکز مادهده توقف ایلدی . انلرک بری اولاد صغار

عصیانلری حق تعالیٰ تک علمیه و قضاسیله و قدریله و مشیتیه در . لکن امریله و رضاسیله و محبتیه دکلدرد .

مترجم فقیرک بوبخه متعلق بر مستقل اثری دخی واردرد .

تفصیل — بودخی لوازم معلومه دندرکه عمللر اوج نوعدر : بری فرضدر و بری فضلهدر و اوچنجی معصیتدر . فرضده (امر) و (مشیت) و (محبت) و (رضا) و (قضا) و (قدر) و (تخلیق) و (حکم) و (علم) و (توفیق) و دخی لوح محفوظده (کتابت) واردرد . یعنی ذکر اولنان اون بر امورک جمله سیله حاصلدر و فضلهده امری بوقدر . آنکچون فرض دکلدرد . لکن سائرلری واردرد و معصیتده امر و رضا و محبت بوقدر . انلردن غیری سکز امور بولنشدرد .

امر سابع — پیغمبرلرک جمله سی صفائردن و دخی کبائردن و دخی نعوذ بالله کفردن و قییح اولان افعالدن نبوتلرندن اول و پیغمبر اولد . قلرندنصکره دخی معصوم و منزهلردرد . لکن انلردن زله و خطالر واقع اولوق جائردرد . زله اول فعله دیرلرکه آئی ایشامک نفسنده مباح و جائز اوله . اوفعل مباح بر محظوره مؤدی بر آلت اوله . یعنی اول مباح فعلی ایشامکه قصد ایدر اول مباحی ایشلیانک قصدی اولدن اول فعل بر حرام فعله مؤدی و مغضول اوله بویه فعله زله دیرلر . خطا انساندن قصد بولنمدن صادر اولان فعلدر . بوتقریر فقه اکبرک سیاقیدر . اما سائر کتب کلامیهده بولنان تفصیل بودرکه پیغمبران کذبدن معصوملردرد . خصوصاً که شریعته متعلق خبرلر اوله . مثلاً نماز و اجبدر دیمک سائر صوم و زکاة کبی ضرورات واجبهده و دخی امتلری طریق مستقیمه دعوت و ارشادده لازم اولان خبرلرده قصد و کرکسه سهوایله